

Beslutsunderlag

Ansökan om medel för förstudie/projekt

Ansökan skickas till: veronica.soderberg@proandpro.se

Kontaktpersoner

Mittuniversitetet
hans-erik.nilsson@miun.se
peter.ohman@miun.se

Härnösands kommun
anneli.kuusisto@miun.se
Örnsköldsviks kommunkoncern
jennie.soderstrom@ornskoldsvik.se

Namn på förstudie <i>Innovativ och samskapande informationshantering för uppföljning av Hem för Vård eller Boende (HVB)</i>	Datum för start av förstudie 2020-09-01	Datum för avslut förstudie 2021-08-31
Sökt belopp per avtal 378 000		
Sökt belopp totalt 756 000		

Förstudieansvarig MIUN samt avdelning Proscovia Svård, IST	E-post proscovia.svard@miun.se	Mobil +4673- 650 7333
Förstudie medlem MIUN samt avdelning Sheila Zimic, IST samt KFVN	E-post sheila.zimic@miun.se ; sheila.zimic@kfvn.se	Mobil +4670-631 83 85 +4670-348 26 26
Förstudieansvarig Örnsköldsviks kommunkoncern Katarina Jensstad, Förvaltningschef Välfärdsförvaltningen	E-post <a href="mailto:katarina.jensstad@ornskolds
vik.se">katarina.jensstad@ornskolds vik.se	Mobil +4670-698 82 19 +46 660 - 882 19
Förstudie medlem Örnsköldsviks kommun Christina Norberg, Avdelningschef, avdelningen för Social utredning	E-post <a href="mailto:christina.norberg@ornskolds
vik.se">christina.norberg@ornskolds vik.se	Mobil +46 660 - 887 48
Förstudieansvarig Härnösands kommun Mats Kollin, Socialdirektör	E-post mats.kollin@harnosand.se	Mobil +46 611-34 80 00
Förstudie medlem Härnösands kommun Lisbet Sander, Verksamhetschef Individ- och familjeomsorgen	E-post lisbet.sander@harnosand.se	Mobil +4670-28 49 233 +46 611-34 83 81
Datum 2020-03-23		
Diarienummer		

1. Sammanfattning förstudie/projekt

Föreslaget projekt är ett samverkansprojekt mellan Forum för digitalisering/MIUN och kommunerna Örnsköldsvik och Härnösand. Syftet med projektet är att kartlägga informationsbehoven vid uppföljning av *Hem för vård eller boende* (HVB) för barn och ungdomar, samt tillsammans med involverade aktörer arbeta fram ett förslag till en modell som kan leda till en effektivare informationsförsörjning.

Med informationsförsörjning avses att olika målgrupper ska ha tillgång till den information som de behöver. Det innefattar också de krav på hantering, organisation, informationssäkerhet, lagring, återvinning och förmedling av information som krävs för att det ska vara möjligt (eSam, 2018).

Projektet förhåller sig till ett redan påbörjat, länsgemensamt arbete gällande uppföljning av HVB för barn och ungdomar. Det länsgemensamma arbetet tar avstamp i ett uppdrag åt FoU Västernorrland, som ingår i länets Regionala samverkans och stödstrukturer på Kommunförbundet Västernorrland (se avsnitt 5 i ansökan). Uppdraget handlade om att skapa förståelse för kommunernas processer för uppföljning av avtal med upphandlade HVB (se Blomberg & Wadell, 2017:3). I uppdraget identifierades bland annat följande svårigheter: i) att definiera, följa upp och mäta värden för placerade ungdomar på HVB och ii) gemensam informationshantering och uppföljning av HVB-placeringar. För att kunna få till en bra uppföljning av HVB behöver man fånga och hantera den information som uppstår, på ett effektivt och innovativt sätt. Utgångspunkten är att identifiera vad som behövs för att kunna skapa processororienterat arbetssätt som möjliggör uppföljning i syfte att lära och förbättra verksamheten. Det är dessa informationsbehov som projektet ska försöka identifiera.

Syfte, mål, målgrupp, metod, avgränsning samt leveranser

Syftet med denna studie är att kartlägga informationsbehoven vid upphandling och uppföljning av Hem för vård eller boende (HVB) för barn och ungdomar, samt tillsammans med involverade aktörer arbeta fram förslag till en modell som kan leda till en effektivare informationsförsörjning.

Målet med studien är att hjälpa länets kommuner att få till en fungerande informationsförsörjning som kan förbättra upphandlings- och uppföljningsprocesser kring avtal och individplaceringar. Meningen är att de beslut som fattas gällande placeringar och avtalsskrivande är baserade på tillförlitlig information. Även om denna studie har sitt fokus på den andra svårigheten som presenterats inledningsvis (gemensam informationshantering och uppföljning av HVB-placeringar) så måste den samtidigt förhålla sig till den första svårigheten, nämligen; Vad innebär kvalitet i vården och går den att mäta? Studien tar avstamp i den kritik som vuxit sig allt starkare mot ett gransknings- och mätbarhetsamhälle och bygger vidare på tidigare forskning som pekar på att det är omöjligt att avtala och kontrollera fram god kvalitet (se exempelvis Bornemark, 2018). Tillit, dialog och värdeskapande samarbete, som följer med i det levande, lyfts fram som framgångsfaktorer för att säkerställa kvalitet i vården (Blomberg & Wadell, 2017; Bornemark, 2018; Eriksson, 2015; Camén, 2011).

Barn och ungdomar är den primära målgruppen för studien. Barn i samhällsvård har rätt att få en säker och god vård. Samtidigt har flera myndigheter rapporterat brister på hem för vård eller boende (HVB) för barn och ungdomar, varpå regeringen år 2019 beslutat om ett antal åtgärder för att stärka den sociala barn- och ungdomsvården (Regeringen, Pressmeddelande, 20190417). Den andra målgruppen för studien är personalen som arbetar med HVB-placeringar och avtalshantering.

En bra informationsförsörjning syftar till att effektivisera upphandlings- och uppföljningsprocessen genom att den bygger på säkerställd kunskap. Med säkerställd kunskap menas i detta fall den kunskap som bygger på tillförlitlig information. I detta innefattas erfarenhetsbaserad kunskap. I linje med att socialtjänstens insatser ska utgå från bästa tillgängliga kunskap är det av stor vikt att informationsförsörjningen fungerar ändamålsenligt. Det finns så att säga ingen vedertagen kunskap om exakt vad som ska följas upp. Det finns regelverk, riktlinjer och standarder att luta sig mot, men dessa räcker inte för att få ett helhetsperspektiv på informationsförsörjningen kring upphandling och uppföljning av HVB. Kunskaperna som inte täcks in genom riktlinjer och standarder, d.v.s. de kunskaper som är svåra att på förhand specificera och standardisera, ska genom denna studie synliggöras och medvetandegöras. Genom forskningsprocessen skapas någonting unikt och nytt, tillsammans med de aktörer som ingår i projektet.

En del i problematiken är att de flesta HVB för barn och ungdomar bedrivs av enskilda, privata utförare. Kommunerna som gör placeringarna ansvarar för att kvaliteten i verksamheten är god och baseras på bästa tillgängliga kunskap. De medel som kommunerna har för att ställa krav på utförarna är främst upphandling och uppföljning. Enligt SKL:s rapport (SKL, 2010) ska dessa två processer bygga på en evidensbaserad praktik och med det menar de en professionell bedömning som bygger på brukarnas situation och önskemål och tillgänglig kunskap på området. Det är dock en stor utmaning att evidensbasera upphandlings- och uppföljningsprocessen. Det går inte att exakt "bevisa" vad som ger resultat och vad som har effekt. En lösning på problemet, som lyfts fram, är att systematiskt följa upp insatser som ges på HVB (se SKL, 2010 Upphandling och uppföljning av HVB – För barn och unga). Författarna av den här texten finner användningen av begreppet evidensbaserad något problematisk. Enligt arkiv- och informationsvetenskap ska evidensbaserad information vara autentisk, tillförlitlig, reliabel och komplett (Meijer, 2003). En evidensbaserad praktik ska enligt definitionen bygga på evidensbaserad information men det är inte enbart den evidensbaserade informationen som är relevant i detta sammanhang. Det finns ostrukturerad information som är viktig att ta hänsyn till, såsom praktisk, erfarenhetsbaserad kunskap (i linje med Bornemark & Svenaeus (red.), 2009). Därför kan en helhetlig informationshantering åtminstone skapa en förutsättning för en bättre hantering av problematiken, det vill säga en systematisk upphandling och uppföljning av HVB. Det kan skapa en kunskapsbas, som inte enbart bygger på evidensbaserad information utan inkluderar all slags information som är relevant för upphandlings- och uppföljningsprocessen. Det är dock inte alldeles självklart för kommunerna exakt vad som ska följas upp. Vilken information är väsentlig och hur ska den användas?

Inom upphandling och uppföljning av HVB har flera myndigheter pekat på brister som gör att barn och ungdomar far illa (se regeringens pressmeddelande 20190417). HVB-hemmen ska syfta till att ge barn bra förutsättningar för att kunna fungera i samhället och då är det viktigt att de brister som finns inom vården för barn och unga, uppmärksammas och åtgärdas så snabbt som möjligt. År 2017, gav verksamhetscheferna inom Individ- och familjeomsorgen (IFO-cheferna) ett uppdrag till Västernorrlands kommuner att forma ett länsgemensamt nätverk för uppföljning av HVB, i linje med de slutsatser som pekats ut i FoU rapporten nämnd ovan (Blomberg & Wadell, 2017:3). Det finns därmed ett uttalat behov av att följa upp HVB för barn och ungdomar på länsnivå, både när det gäller avtal och individplaceringar. Grunden i detta ligger i en effektiv informationsförsörjning som kräver att kommunerna går samman dels för att få större kunskapsunderlag, dels för att sprida kunskap mellan varandra. När brister upptäcks blir dessa sällan kända i kommunen eller i länet i stort. Behovet av sammanställd information är därför påtagligt men också mycket komplext. När det kommer till individplaceringar används idag inget system som kan underlätta utbyte av information och erfarenheter. Detta betyder att informationshanteringen ofta är personbunden och stannar vid det kollegiala samarbetet som uppstår i enskilda fall. Informationsförsörjningen innefattar både strukturerad och ostrukturerad information och spänner över olika nivåer – från lokal nivå (kommunens placeringar av individer) till nationell nivå (riktlinjer, kravspecifikation och granskning från myndigheter). Med strukturerad information menas i detta fall den information som är lagstadgad eller på annat sätt reglerad eller standardiserad och som hamnar i arkivet. Ostrukturerad information relateras i den här kontexten till den information som ligger utanför arkivet. Det innefattar den erfarenhetsbaserade kunskapen som är av värde att fångas, användas och förmedlas mellan olika aktörer. Tidigare forskning (se Svärd, 2014) visar att den ostrukturerade informationen är viktig för beslutsfattandet. Eftersom den ostrukturerade informationen står utanför en kontrollerad miljö bör det finnas planer för informationens långsiktiga bevarande. Det vill säga, det som krävs är en effektiv informationshantering (Svärd, 2014).

Forskning inom informationshantering visar på behovet att skapa en informationsinfrastruktur som består av: informationssystem, rutiner, lagkrav och klart uttalade informationsansvariga. Detta skapar ett helhetsperspektiv på informationshantering som i sin tur kräver: samarbete mellan aktörerna; integrerade informationssystem; att personalen utbildas när det sker förändringar i och/eller implementering av nya system; processorientering och återanvändande av information (Svärd, 2011).

Genom att kartlägga informationshanteringsbehoven vad gäller uppföljningsprocesserna kring HVB, i Västernorrlands län, ämnar vi att studera hur informationen skapas, fångas och organiseras för att sedan återanvändas i verksamheterna för att kunna få till en väl fungerande upphandlings- och uppföljningsprocess som kommer barn och ungdomar till gagn. Det som ska uppnås är en effektiv uppföljningsprocess som kan leda till en kunskapsbaserad verksamhet.

Syfte för parterna i förstudien

Mittuniversitetet: Att tillsammans med kommunerna Örnsköldsvik och Härnösand skapa djupare förståelse för värdet av informationsförsörjning i professionspraktiker, där professionens kunskap är vägledande i forskningsprocessen.

Örnsköldsvik och Härnösand:

Att tillsammans med Mittuniversitetet och den forskning som finns inom Forum för digitalisering ta fram ett förslag till en informationshanteringsmodell som kommer att tillgodose behoven av systematiserad, tillförlitlig information inför upphandling av HVB för barn och unga. Studien syftar till att ge förslag/underlag för en effektiv uppföljningsprocess på individnivå av placering på HVB, som kan leda till förbättrade förutsättningar till en kunskapsbaserad verksamhetsutveckling och uppföljning.

Mål

Kommunerna: Få till en fungerande informationsförsörjning som kan förbättra upphandlings- och uppföljningsprocesser kring avtal och individplaceringar på HVB för barn och unga.

Mittuniversitet: Genom samskapande med professionerna som berörs av förstudien, möjliggörs innovation i informationshanteringsprocesserna. Detta skapar djupare förståelse för värdet av informationsförsörjning i professionspraktiker och vidgar förståelsen av digitaliseringens möjligheter.

Målgrupp

Ett flertal olika myndigheter har under en längre tid rapporterat om brister på svenska HVB-hem (IVO 2018-7; IVO 2020-2). I dagsläget är det barn och ungdomar med placeringsbehov som är de stora förlorarna av kommunernas undermåliga kvalitetssäkring och uppföljning. Därför är barnen och ungdomarna den primära målgruppen för studien eftersom resultatet syftar till att säkerställa god vård på HVB. Den sekundära målgruppen är personalen som arbetar med HVB-placeringar, avtalshandling och uppföljning av HVB.

Forskningsutmaning och Vetenskaplig metod

Digitalisering antas ofta vara lösningen för komplexa processer såsom informationshantering i offentlig förvaltning. Svärd (2014) pekar dock på behovet av ett proaktivt och holistiskt synsätt på informationshantering. Detta innebär att alla medarbetare i organisationen bär ett ansvar för den information som de skapar. Det är då informationen kan användas som en gemensam resurs. Därför är det viktigt att ha en bra informationsinfrastruktur för att kunna optimera och få en meningsfull digitalisering utifrån verksamhetens behov. Dagens informationshantering kräver därför kunskaper från olika professioner, d.v.s. användarna av informationssystemen (medarbetarna), de som skapar systemen som används, jurister, arkivarier, chefer m.fl. Det finns därmed ett forskningsbehov att vidga förståelsen av digitaliseringens möjligheter genom att inkludera olika kunskapsformer och erfarenhetsbaser (Lindblad Gidlund et al. n.d.). Det dominerande perspektivet inom fältet tar ofta avstamp i givna, standardiserade informationskategorier, där värden såsom *optimering* och *effektivering* tillskrivs en självklar position. Fokus ligger ofta på sådant som är enkelt att mäta, kvantifiera och abstrahera för att tillämpa på en mängd olika områden (för diskussion se ex. Avgerou, 2000). Med sådana utgångspunkter blir kunskap om det situationsunika och kontextberoende betydligt svårare att digitalisera, d.v.s. digitalisering reduceras ofta till att handla om standardisering och automatisering. Denna studie avser att ta ett bredare grepp om digitaliseringens möjligheter genom att ta avstamp i professionens kunskaper och tillsammans med de professionella skapa en modell för informationsförsörjning gällande uppföljning av HVB.

Vi har valt deltagande aktionsforskning, *Participatory Action Research* (PAR), som huvudsaklig metod för studien. Metoden lämpar sig väl för studier som genomförs i sociala kontexter där deltagarna är medskapande i forskningsprocessen och där forskningsprocessen syftar till att leda till förändring. PAR genomförs oftast i tre steg eller faser; undersökning, handling och reflektion. Genom dessa faser i forskningsprocessen är det möjligt att nå en djupare förståelse och skapa nya kunskaper som kan leda till konkret handling, men också öppna upp för nya sätt att se på fenomenet som studeras. PAR kännetecknas av aktivt medskapande och engagemang hos samtliga deltagare och ambitionen är att ge de berörda kommunerna en chans att engagera sig i att skapa lösningar på de utmaningar de står inför. Studien är utformad för att ta itu med de specifika frågor som identifierats av de deltagande organisationerna, där resultaten ska tillämpas på de aktuella problemen (Minkler, M. (2000). Förutsättningen för denna studie är medskapande, d.v.s. att tillsammans med involverade aktörer arbeta fram förslag till en modell som kan leda till en effektivare informationsförsörjning utifrån professionernas behov. Det problem som har ringats in, är att kommunerna behöver förbättra (säkerställa) sina upphandling- och uppföljningsprocesser kring avtal och individplaceringar på HVB för barn och unga. Detta implicerar, per definition, förändringar i informationshanteringsprocesserna, utifrån de behov som identifieras tillsammans med deltagarna.

Avgränsning

Projektet avgränsas till kommunerna Örnsköldsvik och Härnösand men avser också att ge stöd i den länsgemensamma uppföljningen av HVB för barn och ungdomar. Projektet inkluderar inte uppföljningen av de placerade barnens perspektiv (brukarperspektiv), men vill betona att barnens perspektiv är en nödvändig del i uppföljningsprocessen. För att undersöka barnens perspektiv krävs en forskningsetisk prövning samt ytterligare forskarkompetens (som finns inom FoU Västernorrland – Fil. Dr. i socialt arbete Viktoria Skoog). Studie av de placerade barnens perspektiv kan bli en förlängning och fortsättning på denna förstudie.

Leveranser efter genomförd förstudie

- Förlag till en informationshanteringsmodell som fångar in behoven för upphandling och uppföljning av HVB för barn och unga. Presenteras i form av ett lättillgängligt, strukturerat material.
- En forsknings- och utvecklings rapport (FoU) i FoU Västernorrlands rapportserie.
- Två vetenskapliga artiklar i open access-tidskrifter.
- Undersöka förutsättningar för större projekt som en fortsättning på förstudien och presentera förslag på inriktning för ansökan (forskningsfinansiering).

Behov/efterfrågan i regionens näringsliv och samhälle

Hem för vård eller boende är efter familjehem den vanligaste placeringsformen för barn och ungdomar i Sverige. Enligt Socialstyrelsens statistik var 14 738 barn och ungdomar placerade på HVB någon gång under 2018 (Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2018, Artikelnummer 2019-8-6261). Kommunernas kostnad för HVB-placeringar för barn och ungdomar var, enligt SCB:s statistik 2018, nära 7,6 miljarder kronor (Räkenskapssammandraget SCB, senast uppdaterad: 2019-08-30). Majoriteten av HVB-hemmen bedrivs i enskild, privat regi (Wiklund, 2011) vilket också innebär att den största kostnaden utgörs av externa, privata aktörer som kommunerna inte har full insyn i. Upphandling och uppföljning betraktas därför som kommunernas sätt att styra, genom att kontrollera, att HVB-hemmen levererar det som har upphandlats. På individnivå är det vård- och genomförandeplaner, d.v.s. det uppdrag som kommunen ger till HVB-hemmet, som är de styrande dokumenten.

Trots samhällets omfattande insatser (och kostnader) gällande HVB-placeringar så är kunskapen begränsad när det gäller barns upplevelser av samhällsvården (se ex. Skoog, 2013). Skoog (2013) diskuterar, med tidigare forskning, att samhällsvården ibland

brister i att tillgodose barnens rättigheter, såsom att verkligen lyssna på barnen och ta deras utsagor och önskemål på allvar. Forskning visar också att ungdomar som befinner sig i vård har sämre psykiskt välbefinnande och sämre socialt stöd än ungdomar som inte är placerade. Detta gäller särskilt de ungdomar som är placerade på HVB som också har sämre tillgång till materiella resurser än ungdomar som inte är placerade (Sallnäs, Wiklund & Lagerlöf, 2010). Dessa ojämlika villkor för barn och ungdomar som varit placerade, tycks följa med upp i vuxen ålder. Individer som varit placerade i samhällsvård löper större risk att i vuxen ålder ha psykiatriska eller missbruksrelaterade problem, brottslighet och försörjningsproblem, jämfört med individer som inte har varit placerade (Vinnerljung och Sallnäs 2008). Tidigare forskning visar således att individer som placeras i samhällsvård är särskilt sårbara. Detta innebär inte att sårbarheten ökar på grund av placering i samhällsvård, men insatsen placering i samhällsvård (i detta fall HVB) lyckas inte kompensera för sårbarheten. Ur ett etiskt och humant perspektiv väger argumenten tungt att socialtjänsten bör göra sitt yttersta att tillgodose god och säker vård för individer som är i behov av placering. Samtidigt visar en rapport publicerad av Vårdanalys (Fatta läget. Om systematisk uppföljning av den sociala dygnsvården för barn och unga, rapport 2018:9) att kunskaperna är otillräckliga när det gäller innehåll och kvalitet i den sociala dygnsvården för barn och unga. Det saknas bland annat grundläggande uppgifter för en ändamålsenlig uppföljning och dagens uppföljning ger inte en samlad bild av vården och omsorgen ur barns och ungas perspektiv (Vårdanalys, 2018:9). En effektiv informationsförsörjning gällande hur vården på HVB fungerar är således högst angeläget och nödvändig i detta sammanhang.

Kartläggning kompetens och verksamhet vid Mittuniversitetet

Forum för digitalisering (FODI) består av trettiotal forskare och lärare och är ett multivetenskapligt forum där ämnena informatik, arkiv- och informationsvetenskap, och industriell ekonomi utgör en grund. Samverkan sker brett med ämnen inom exempelvis humaniora, statsvetenskap, logistik och beslutsteori. Inom FODI finns bland annat kompetens inom informationshantering, verksamhetsutveckling, förändringsledning som behövs för en djupare förståelse att ta fram förslag på en länsgemensam, behovsdriven informationsmodell. FODI, Örnsköldsviks och Härnösands kommun samt kommunernas intresseorganisation Kommunförbundet Västernorrland (KFVN) har den gemensamma ambitionen att utveckla välfärden och bidra till samhällsförbättring. Sammantaget är kompetensbilden god och samarbetet mellan dessa olika verksamheter starkt. Det finns sedan tidigare etablerade samarbeten mellan FODI och KFVN, exempelvis i form av en adjungerad lektorstjänst för en av författarna till denna ansökan, Sheila Zimic. En styrka är också att förstudien kommer att bygga vidare på ett redan påbörjat arbete på länsnivå inom vilket behoven för denna förstudie har synliggjorts, bland annat att mer kunskap behövs om vilken information som ska levereras, vem som ska leverera den och hur den tas tillvara i syfte att upphandla och följa upp HVB. Detta rör med andra ord

informationshanteringsprocesser, som Svärd (2011) studerat och besitter goda kunskaper om. Zimic har tidigare deltagit i det länsgemensamma arbetet gällande uppföljning av HVB och har därmed god kännedom om projektet. Därutöver har hon erfarenhet av att stödja kommunerna i verksamhetsuppföljning och hon har också genomfört studier gällande systematisk uppföljning inom socialtjänsten (Zimic, FoU rapport 2019:1).

Koppling till övergripande strategier för avtalspartners

Mittuniversitetets strategi 2019-2023 och framförallt:

- Öka och utveckla vår samverkan internt, regionalt, nationellt och internationellt: Forskningen ska komma samhället till nytta och genom att samarbeta med länets kommuner bidrar Mittuniversitetet med kunskaper om vad det innebär att ha en fungerande informationsförsörjning i uppföljningsarbetet. Genom forskning och praktik synliggörs och används den forskning som bedrivs vid Mittuniversitetet.
- Utveckla profilerade, starka och välkända forsknings- och utbildningsområden: Höga vetenskapliga ambitioner och tydliga profiler ska vara en förutsättning.
- Tillvarata och utveckla digitaliseringens möjligheter.
- Att utveckla våra interdisciplinära arbetssätt för att främja kunskapsutveckling och spridning.

Härnösands kommuns strategi:

Området är kopplat till Härnösands tillväxtstrategi och basen för samtliga delstrategier "Hållbarhet genomsyrar allt". Att satsa på hållbarhet i organisationer är ett måste i vårt samhälle. Socialförvaltningens verksamhet ska ses som en länk i en kedja i arbetet med att människor får möjlighet till bästa förutsättningar i sina liv. I förlängningen måste insatser göras som ger positiva effekter för samhällsekonomin vilket i sin tur skapar förutsättningar till hållbar tillväxt.

2. Från förstudie till framtida profilområde

Forum för digitalisering och dess breda ämneskompetensen möjliggör en förståelse för de utmaningar som finns när det gäller uppföljning av HVB. Det mervärde som skapas av att Svärd och Zimic arbetar tillsammans utifrån deras respektive forskningsområden bidrar till en bra informationsförsörjning och meningsfull digitalisering som inte enbart bygger på antaganden om hur värden såsom effektivisering vanligtvis presenteras. Svärds forskning har fokuserat på hur en proaktiv och holistisk hantering av information kan uppnås, informationskultur och e-förvaltningsutveckling i kommuner (Svärd 2011, 2014). Zimics forskning har berört

synen på kunskap i förhållande till uppföljningar och uppföljningssystem inom socialtjänstens verksamhetsområden (Zimic, 2019:1). Båda forskarna har erfarenhet av att bedriva praktisk forskning inom den offentliga sektorn. På så sätt bidrar föreslaget projekt till att ytterligare stärka FODI:s position inom digital informationsförsörjning och värdeskapande i offentlig sektor samt bidra till en meningsfull digitalisering inom socialtjänstens område, i enlighet med regeringens ambition (Regeringskansliet 2020-02-06).

Förstudien är avgränsad till att kartlägga informationsbehoven i två kommuner i Västernorrland. Samtidigt visar det arbete som hittills har gjorts att problemet gällande upphandling och uppföljning av HVB finns på nationell nivå. Det betyder att det finns förutsättningar för ett nationellt projekt där de centrala aktörerna som SKR och Socialstyrelsen kan tänkas involveras. Förstudiens resultat kommer att göra det möjligt att undersöka förutsättningarna för att ansöka om ett större projekt med flera kommuner (se avsnitt leveranser).

3. Relation forskning och R&D nationellt och internationellt

Informationshantering är ett brett koncept som involverar planering, organisering, strukturering, bearbetning, kontroll, utvärdering och rapportering av informationsaktiviteter, allt som behövs för att möta organisatoriska behov. De flesta organisationer kämpar fortfarande med att leverera en integrerad informationshanteringsmiljö på grund av hybrida system med både analog och digitalt född information. Effektiv informationshantering är därför inte lätt. Det finns många system att integrera, ett stort antal verksamhetsbehov att möta och komplexa organisatoriska (och kulturella frågor) att ta itu med. Informationshantering omfattar; människor, processer, teknik och information. I svenska kommuner styrs informationshantering av lagar såsom Offentlighets- och Sekretesslagen (OSL) och Arkivlagen. Utöver det måste alla organisationer beakta den Europeiska lagen, "The General Data Protection Regulation" (GDPR) som implementerades i maj 2018 som också innebär att en slarvig och oaktsam informationshantering straffas (<https://gdpr-info.eu/>). Kommunerna är därför skyldiga att skapa, organisera, hantera, och bevara information. Detta för att kunna återanvända allmän information på ett sätt som främjar insyn och ansvar (Bohlin, 2010; Gränström m.fl. 2000). Medborgarnas ökade efterfrågan på en effektiv leverans av offentliga tjänster kräver en effektiv hantering av information. Information är en resurs som kan ge organisationer en konkurrensfördel och innovationskraft om den är väl omhändertagen och använd. I praktiken förvaras nu information på olika ställen, vilket har gjort att det har uppstått så kallad ostrukturerad information. Organisationer idag har både strukturerad och ostrukturerad information. Strukturerad information är den information som vanligtvis omhändertas genom arkivering och ostrukturerad information syftar till information som ligger utanför den information som hamnar i arkivet. Denna typ av information kan hittas på Internet, e-

postservrar och hårddiskar i form av webbsidor, e-post, RSS-flöden, dokument, bilder, video och ljud. Problemet med denna information är att den är viktig för beslutsfattandet, men står utanför en kontrollerad miljö som även bör innefatta planer för dess långsiktiga bevarande. Detta kräver en effektiv informationshantering (Svärd, 2014).

Records management som motsvarar dokumenthantering på svenska har använts inom offentliga myndigheter för att främja insyn och en effektiv hantering av information. Dess centrala uppgift är hanteringen av allmänna handlingar, vilket regleras i lagstiftningen (Shepherd & Yeo, 2003). All information är emellertid inte allmänna handlingar och har traditionellt inte varit föremål för records management. I en digital miljö som organisationer arbetar i idag är det viktigt med robusta riktlinjer som beaktar de allmänna handlingarnas äkthet, integritet och tillförlitlighet. Eftersom kommunerna jobbar i en digital miljö, är det viktigt att planera för informationshantering redan innan information skapas bl. a för att fånga bevis av den interaktion som de har med medborgarna (Svärd, 2011). Elektroniska dokumenthanteringssystem med funktioner som kan bevara handlingarnas autenticitet, integritet och tillförlitlighet rekommenderas av det internationella arkivrådet, (The International Council on Archives, 2005). Svärds (2011 & 2014) forskning som hon bedrev vid Mittuniversitetet identifierade åtta komponenter som är viktiga om organisationer ska uppnå en helhetlig informationshantering. Dessa komponenter inkluderar; verksamhetsarkitektur, processorientering, systemintegration, kunskapshantering, samarbete, återanvändning av information, förändringsledning och livscykelhantering av information. Vidare fann hon att det viktigt att prioritera användarna när man tar fram informationshanteringslösningar. Forskning som gjordes av Prof. Julie McLeod av University of Northumbria 2010 under projektet "Accelerating positive change in electronic records management" fann att 80% av informationshanteringsproblemen har med den mänskliga faktorn att göra (McLeod et. al., 2011). Det är därför författarna som Davenport (1997), förespråkar informationshanteringslösningar som har människan i centrum. Det är nödvändigt om informationslösningar ska lyckas.

4. Relationer andra aktiviteter

Beskriv vilka direkta beroenden som finns till andra aktiviteter och projekt samt vilka viktiga samarbeten som identifierats med andra aktiviteter och projekt.

5. Partner och andra aktörer

Finns det redan identifierade partners eller andra aktörer som ett samarbete ska ske med. På vilket sätt? Är partners av vikt?

De partners som ingår i studien är följande:

- Nätverket för verksamhetschefer inom Individ- och familjeomsorg (IFO), Västernorrland
- Kommunförbundet Västernorrland, Socialtjänstens samverkans- och stödstrukturer inklusive FoU
- Sveriges kommuner och regioner (SKR:s nätverk gällande uppföljning och analys; barn och unga; digitalisering)
- Inera (Inera ägs av SKR Företag, regioner och kommuner och stödjer ägarnas verksamhetsutveckling genom digitalisering).

Socialtjänstens samverkans- och stödstrukturer på Kommunförbundet Västernorrland är den regionala stödstrukturen för socialtjänstens kunskaps- och verksamhetsutveckling. Den utgör en plattform för samverkan för länets kommuner och samordnar en systematiserad samverkan inom socialtjänstens område. Detta innebär att länets socialtjänster gemensamt finansierar en enhet som erbjuder stöd till utveckling och forskning åt gemensamma och/eller enskilda verksamheter. Enheten samordnar ett omfattande samverkansarbete i ett antal centrala nätverk för socialtjänstens erfarenhetsutbyte och lärande. Ett sådant nätverk är verksamhetschefernas nätverk inom individ- och familjeomsorg (IFO). Länets socialchefer stödjer och styr det gemensamma utvecklingsarbetet och prioriterar gemensamma utvecklingsområden. Ett av dem är upphandling och uppföljning av HVB-hem.

Socialtjänstens samverkans och stödstrukturer är också en regional stödstruktur som representerar länets socialtjänster i nätverk på nationell nivå, samordnade av SKR. Några av nätverken nämns ovan: *barn och unga, uppföljning och analys* samt *digitalisering*.

Tanken är att informationshanteringsmodellen som förstudien kommer att ta fram skall vara öppen och tillgänglig för offentliga aktörer. Vi kommer att ha ett nära samarbete med våra partners eftersom metoden som vi kommer att använda förutsätter att vi arbetar i en verklig miljö där problemen finns och lösa dem tillsammans med aktörerna.

När det gäller vidareutveckling så skulle det krävas ny finansiering och nya partners i form av olika kommunala verksamheter nationellt. Den fasen underlättas av samarbete med Kommunförbundet Västernorrland och SKR.

6. Kommunernas nytta

Beskriv hur den kunskap som upparbetas i förstudien/projektet ska implementeras i kommunernas organisation. Dokumentera också vilken tjänsteman som är ansvarig mottagare på respektive kommun och beskriv hur hen ser att nyttan ska realiseras till förmån för respektive kommun

Förstudien har direkt nytta i socialtjänstens dagliga verksamhet då den bidrar till att effektivisera upphandlings- och uppföljningsprocessen genom säkerställd kunskap. En

kunskap som bygger på tillförlitlig information och används i de centrala processerna, ger kommunerna bättre beställarkompetens i upphandlingsprocesserna av leverantörer av HVB-vård. Förstudien förväntas även generera nytta i att hitta metoder för att tillvarata den erfarenhetsbaserade kunskapen som professionen besitter i processerna med HVB-placerade barn och unga. Om studien dessutom bidrar till att öka socialtjänstens möjligheter att i sina insatser utgå från bästa tillgängliga kunskap, gynnar det även de barn och unga som ska ta del av dessa insatser.

De berörda kommunerna tillsammans med de övriga kommunerna i länet är beredda att ta tillvara kunskapen som studien genererar samt med hjälp av FoU Västernorrland implementera den i sin verksamhet. Implementering kommer att ske genom det stöd vi har genom Socialtjänstens samverkans- och stödstrukturer inklusive FoU.

Avdelnings- /verksamhetscheferna Christina Norberg respektive Lisbet Sander ansvarar för mottagandet och implementeringen av förstudiens resultat i sina respektive organisationer i Örnsköldsviks och Härnösands kommun. Cheferna är också med i länets IFO-chefsnätverk och jobbar vidare i det forumet för att ta tillvara och sprida studiens resultat i länet, tillsammans med stödfunktionerna på Kommunförbundet.

7. Kommunikationsplan

FODI arbetar redan med forskningskommunikation och har en forskningsingenjör anställd för kommunikation av forsknings- och utvecklingsresultat som ingår i projektet. FODI arbetar med kanaler såsom, LinkedIn, Instagram och webb och andra medieformer (film, bild och ljud) för att sprida vår forskning. Vi kommer också att avsätta tid för att tillsammans (FODI och Socialtjänsten) delta i lämpliga forum, konferenser och mötesplatser såsom Socialchefsdagarna och Offentliga Rummet. Förstudiens resultat kommer bland annat att spridas via de nätverk som samordnas via Kommunförbundet Västernorrland. Därutöver så publiceras i vanlig ordning forskningsresultat i form av vetenskapliga artiklar där vi försöker arbeta med open access och inte låsa in resultaten. Vi kommer också att publicera en populärvetenskaplig version av förstudiens resultat, i form av en FoU-rapport som ingår i FoU:s rapportserie som är tillgänglig och sökbar.

8. Organisation för genomförande av förstudie/projekt

De kompetenser som är säkrade från kommunerna är verksamhets-/avdelningschef samt de nyckelpersoner i upphandlings- och uppföljningsprocesser som identifieras för studien. Från Kommunförbundet deltar forskaren Sheila Zimic, data- och systemvetenskap (informatik) samt utvecklingsamordnaren för barn och unga-området, Linn Enheim.

Från Mittuniversitetet har vi universitetslektor och forskare Proscovia Svärd, arkiv- och informationsvetenskap. Både Proscovia och Sheila verkar inom forskargruppen *Forum för digitalisering* (FODI). Forum för digitalisering är en multivetenskaplig forskningsmiljö. Genomförandet av studien kommer att ske i dialog med förstudiemedlemmarna från respektive kommun samt inom nätverket för verksamhetschefer inom IFO, som förstudiemedlemmarna ingår i. En viktig arbetspartner är utvecklingssamordnaren Linn Enheim som har samordningen av den länsgemensamma uppföljningen av HVB i sitt uppdrag. Därutöver tar projektet stöd av de nätverk som finns på nationell nivå som samordnas av SKR.

9. Planerade aktiviteter, tidplan och kostnader

Som tidigare angivits så är syftet med föreslagen förstudie att hjälpa Örnsköldsvik och Härnösands kommun att kartlägga informationsbehoven vid upphandling och uppföljning av Hem för vård eller boende (HVB) för barn och ungdomar, samt tillsammans med involverade aktörer arbeta fram en modell som kan leda till en effektivare informationsförsörjning. Den primära målgruppen är barnen och ungdomarna eftersom resultatet syftar till att säkerställa god vård på HVB. Den sekundära målgruppen är personalen som arbetar med HVB-placeringar, avtalshantering och uppföljning av HVB.

För att uppnå förstudiens syfte är det viktigt att de aktiviteter som utförs inom ramen för den inte ses som pålagor utan görs i nära dialog med det arbete personalen ser som meningsfullt. Det innebär att tillsammans med personalen diskutera när och hur arbetet kan komma in i deras planering. Det innebär också att en del av det inledande arbetet blir i form av observation och deltagande i ordinarie planeringsarbetet.

Nästa steg, är att göra en forskningsdesign som bygger på frågor som är relevanta inom informationshantering kopplat till uppföljning av HVB. Parallellt utreds hur vi kan applicera metoden PAR (se ovan). PAR kännetecknas av aktivt medskapande och engagemang hos samtliga deltagare och ambitionen är att ge berörda kommuner en chans att engagera sig i att skapa lösningar på de utmaningar de står inför.

Ett antal intervjuer kommer att genomföras allt ifrån verksamhetsledningen, personal inom socialtjänsten som arbetar med placeringar av barn och ungdomar, personal på HVB-hem och upphandlingsansvariga. Urvalet kommer att göras i samråd med involverade aktörer (inom berörda kommuner samt Kommunförbundet Västernorrland). De teman som intervjuerna kommer att ta upp kommer att inkludera upphandling, arbetsprocesser, informationshanteringsprocesser och informationssystem. Därefter följer sammanfattande analys och utveckling av modell för informationshantering samt framtagning av spridningsmaterial. I sista steget (framtagning av spridningsmaterial) kvalitetssäkras det med personal och ledning.

Avtal med Örnsköldsviks kommun			
Aktivitet	Start	Slut	Kostnad SEK
Dialog med personalen samt deltagande observation för att säkerställa lämplig arbetsform	1 september	31 september	25 000
Göra forskningsdesign med deltagarna	1 oktober	31 oktober	50 000
Explorativ workshop	november	november	25 000
Intervjuer och transkribering	1 november	31 mars	80 000
Dokumentanalys (styrdokument och externa krav på uppföljning)	1 februari	30 april	45 000
Processkartläggning	mars	april	45 000
Sammanfattande analys och metodutveckling	1 april	30 juni	75 000
Workshops och framtagning av spridningsmaterial	1 augusti	31 augusti	33 000
Summa			378 000

Avtal med Härnösands kommun			
Aktivitet	Start	Slut	Kostnad SEK
Dialog med personalen samt deltagande observation för att säkerställa lämplig arbetsform	1 september	31 september	25 000
Göra forskningsdesign med deltagarna	1 oktober	31 oktober	50 000
Explorativ workshop	november	november	25 000
Intervjuer och transkribering	1 november	31 mars	80 000
Dokumentanalys (styrdokument och externa krav på uppföljning)	1 februari	30 april	45 000
Processkartläggning	mars	april	45 000
Sammanfattande analys och metodutveckling	1 april	30 juni	75 000
Workshops och framtagning av spridningsmaterial	1 augusti	31 augusti	33 000
Summa			378 000

Den totala summan för projektet: 756 000 SEK

Beskriv väldigt övergripande den tänkta tidplanen i ett längre perspektiv: Efterföljande projekt, eventuellt finansierat av externa parter samt eventuellt utvecklingsprojekt för ett kommunalt bolag eller kommunal verksamhet.

Projekt (aktivitet)	Start	Slut
En fortsättning på förstudien skulle kunna resultera i en forskningsansökan som kan adressera frågan på nationell nivå. Kommunikation och spridning (utveckling av arbetsformer och material) Vidareutveckling med fler aktörer nationellt (inledande arbete med finansiering och samarbetsformer)	Möjlig start 2022 beroende på finansiar.	

10. Risker

Beskriv de större risker som finns för förstudien. Beskriv åtgärder för att reducera att de inträffar.

Risk	Åtgärd
Deltagarna i den kommunala verksamheten i projektet har inte tillräckligt med tid att avsätta i projektet.	Komma överens med cheferna hur mycket tid varje deltagare i förstudien har samt vilket mandat deltagarna har.
Hantering av data eftersom socialtjänsten är lagstyrd.	Se till att datahandlingar hanteras på rätt sätt och se till att få samtycke när det gäller hantering av känslig data. Om behov uppstår skall forskningsetisk ansökan skickas in.

11. Hantering av personuppgifter

Mittuniversitetet och kommunerna publicerar information om projektet på webbplatser och ibland i sociala medier för att bl.a. sprida information om projektet. Användning av personuppgifter (namn, fotografier etc.) på vår webb har vi rätt att göra utan samtycke för att informera om vår verksamhet och för att samverka med vår omvärld. För att det ska vara juridiskt möjligt att använda personuppgifter på sociala medier krävs specifik information till och samtycke från de personer där detta blir aktuellt. Den informationen kommer i så fall ges separat när behov uppstår och samtycken samlas in.

12. Referenser

- Avgerou, C. (2000). Recognising Alternative Rationalities in the Deployment of Information Systems. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries*, EJISDC (2000), 3 (7), pp. 1-15.
- Blomberg, Å. & Wadell, S. (2017:3) Att köpa en framtid - en fallstudie av tre kommuners processer för uppföljning av avtal med upphandlade HVB. Rapport 2017:3, Kommunförbundet, FoU Västernorrland.
- Bohlin, A. (2010), *Offentlighetsprincipen* (Åttonde Upplaga ed.), Elanders Sverige AB, Mölnlycke.
- Bornemark, J. (2018). *Det omätbaras renässans. En uppgörelse med pedanternas världsherravälde*. Stockholm: Volante.
- Bornemark, J. & Svenaeus, F. (2009). *Vad är praktisk kunskap*. Södertörn Studies In Practical Knowledge 1.
- Camén, C. (2011). *Using Contracts to manage Service - a study of contracts in public transport*. Diss. 2011:20, Karlstad University Studies, Karlstad.

- Davenport, T.H. (1997). *Information Ecology. Mastering the Information and Knowledge Environment*. Oxford, Oxford University Press.
- Eriksson, H. (2015). *Kvalitet vid upphandling av vård och omsorg*. Forum för Health Policy, Stockholm.
- Gränström, C., Lundquist, L. and Fredriksson, K. (2000). *Arkivlagen, Bakgrund och kommentarer*. Göteborg, Graphic Systems AB.
- International Council On Archives. (2005). *Electronic Records: A Workbook For Archivists For Archivists International International Council On Archives Committee on Current Records in An Electronic Environment*.
https://www.ica.org/sites/default/files/ICA_Study-16-Electronic-records_EN.pdf
- Inspektionen för vård och omsorg, IVO 2020-2. *Sociala barn- och ungdomsvården*.
- Slutredovisning av uppdrag att genomföra analyser av tillsynens resultat inom den sociala barn- och ungdomsvården S2019/01922/FST.
- Inspektionen för vård och omsorg, IVO 2018-7. *Får barn som bor på HVB tillräckligt stöd av socialtjänsten? Nationell tillsyn av socialtjänstens uppföljningar gällande vården av barn som bor i HVB*.
- Lindblad Gidlund, K. & Sundberg, L. (in process). *Undisclosed Practices of Digitalization - A critical analysis of representational practice and power*. Ingår i avhandling Sundberg, L. (2019) *The Relation Between Digital Technology and Values: Thinking Through Multiple Technologies*. Mittuniversitetet, Sundsvall.
- McLeod, J., Childs, S. & Hardiman, R. (2011). *Accelerating positive change in electronic records management - Headline findings from a major research project*, *Archives & Manuscripts*, 39 (2), pp. 66-94
- Minkler, M. (2000). *Using Participatory Action Research to Build Healthy Communities*. Available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1308710/pdf/pubhealthrep00022-0089.pdf> (accessed 3 January 2020).
- Regeringen, 20190417. *Pressmeddelande från Socialdepartementet: Åtgärder för trygga HVB och särskilda ungdomshem*.
- Sallnäs, M., Wiklund, S. & Lagerlöf, H. (2010). *Social barnavård ur ett välfärdsperspektiv. Ekonomiska och materiella resurser, psykisk hälsa och tillgång till socialt stöd för ungdomar i familjehem och vid institutioner*. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 17(1), pp. 5-27.
- Shepherd, E. & Yeo, G. (2003). *Managing Records: A Handbook of Principles and Practice*. Facet Publishing, London.
- Skoog, V. (2013). *Barn som flyttas i offentlig regi: en studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn*. Diss. (sammanfattning) Umeå universitet, 2013, Umeå.

- SKL (2010). Upphandling och uppföljning av HVB - för barn och unga. Sveriges kommuner och landsting, Stockholm.
- Socialstyrelsen, Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2018, Artikelnummer 2019-8-6261.
- Svärd, P. (2011). The interface between enterprise content management and records management in changing organizations, Licentiate Thesis, No. 71, Mid Sweden University, Härnösand.
- Svärd, P. (2014). Information and records management systems and the impact of information culture on the management of public information, Ph D. Thesis. University of Amsterdam, The Netherlands.
- Sallnäs, M. & Vinnerljung, B. (2008). Into adulthood: a follow-up study of 718 young people who were placed in out-of-home care during their teens. *Child & Family Social Work*, 13 (2), pp. 144-155.
- Vårdanalys, Fatta läget. Om systematisk uppföljning av den sociala dygnsvården för barn och unga, rapport 2018:9.
- Wiklund, S. (2011) Individ- och familjeomsorgens välfärdstjänster. sid. 111-145, i Hartman, L. (red), *Konkurrensens konsekvenser. Vad händer med svensk välfärd?* SNS Förlad: Stockholm.
- Zimic, S. (2019:1) Mätandets logik i fronesis land. Om systematisk uppföljning och idén om en kunskapsbaserad socialtjänst – en studie i Västernorrland. Rapport 2019:1, Kommunförbundet, FoU Västernorrland.

Undertecknande av ansökan

.....
Namn

.....
Namnförtydligande

.....
Namn

.....
Namnförtydligande